

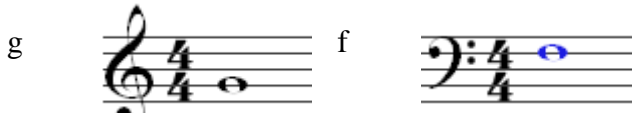
Hudobná teória

Pieseň vzniká spojením reči a hudby. Hudba piesne sa volá melódia.

Melódiu zapisujeme notovým písmom - notami do notovej osnovy.

Notová osnova sa skladá z 5 čiar a 4 medzier. Na začiatok osnovy píšeme kľúč - (napr. husľový - G kľúč - určuje pomenovanie tónu, ktorý leží na čiare, od ktorej začíname kresliť kľúč, basový - F kľúč - určuje tón f, atď...)

g f

Hudobná abeceda

c¹ d¹ e¹ f¹ g¹ a¹ h¹ c²

Tvar a hodnota nôt, pomlčky - pauzy

celá polová štvrtová osminová

šesnástinová

Keď chceme, aby na určitý čas umlkol niektorý hlas alebo viaceré hlasy, označujeme to v notopise pomlčkami. Hodnota nôt sa rovná hodnote pomlčiek

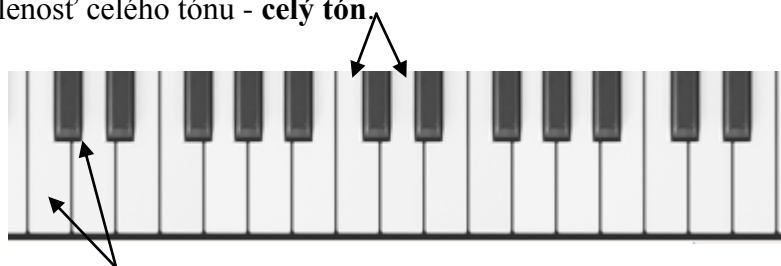
Bodka za notou predĺži jej trvanie o polovicu jej vlastnej hodnoty.

tri doby jeden a pol doby

korunka (fermata) "◡", ktorá predlžuje notu o bližšie nešpecifikované trvanie (závisí to viac-menej od vkusu interpreta).

Vzdialenosť od tónu C po D, alebo od D po E, atď. je celotónová vzdialenosť - vzdialenosť celého tónu - **celý tón**.

Posuvky

Zvýšenie tónu o poltón označujeme **krížikom #** - pred notu a k názvu sa pridáva koncovka - **is**. Napr. c - cis, d - dis atď.

Zníženie tónu o poltón označujeme **značkou bé - b** - a k pôvodnému názvu tónu sa pridáva koncovka - **es**. Napr. d - des, g - ges atď.

Tóny, ktoré rovnako znejú, ale ináč sa píšu, nazývame **enharmonické tóny**

Stupnica je usporiadaný rad ôsmich za sebou idúcich tónov.

Stupnica, ktorá má medzi 3. a 4. stupňom a medzi 7. a 8. stupňom poltón sa nazýva **durová**.

Stupnica, ktorá má poltóny medzi 2. a 3. a medzi 5. a 6. stupňom sa nazýva **molová**.

Svoje meno dostáva stupnica podľa začiatočného tónu.

Takt

Notovú osnovu rozdeľujeme zvislými čiarami na malé úseky, do ktorých píšeme noty a nazývame ich **takty**. Zvislé čiary nazývame taktové čiary. Príklady najpoužívanejších taktov: 2/4 - dvojštvrt'ový, 3/4 - trojštvrt'ový, 4/4 - štvorštvrt'ový, 6/8 - šesťosminový,...

Horná číslica určuje počet dôb v takte, spodná ich trvanie.

Napr. 3/4 určuje, že v celej skladbe v každom takte sú 3 počítacie doby a že každá z nich má trvanie štvrt'ovej noty. Tento takt sa teda môže vyplniť napr. tromi štvrt'ovými notami, alebo jednou polovou a jednou štvrt'ovou a pod.

Zvuk a tón, vlastnosti tónu

Zvuk je všetko čo počujeme.

Vzniká chvením nejakého telesa - predmetu (vzrganie dvier, praskot dreva, gitara, klavír - chvenie struny), alebo vzduchového stĺpca (píšťala, flauta,...).

Zvuk delíme na **hluk** a **tón**.

Hluk vzniká **nepravidelným** chvením sa nejakého telesa (vzduchového stĺpca).

Tón vzniká **pravidelným** chvením sa nejakého telesa (vzduchového stĺpca).

Vlastnosti tónu:

- **výška** tónu - závisí od rýchlosti chvenia.
- **sila** tónu - závisí od veľkosti chvenia.
- **dĺžka** tónu - závisí od dĺžky chvenia
- **farba** tónu - závisí od materiálu, ktorý sa chveje (od nástroja - klavír, gitara, organ, saxofón,...)

Základné vyjadrovacie prostriedky hudby sú

- **rytmus, melodika, harmónia, forma, dynamika a farba.**

Základný hudobný pohyb nazývame metrum. Môžeme ho vyplňať rytmom.

Rytmus - striedanie dlhých a krátkych dôb, usporiadaných do taktu. Súvisí s tempom.

Pod pojmom **rytmus** si môžeme zjednodušene predstaviť, že ide napr. o druh tanca - o polku, valčík, tango, foxtrot, čardáš, rock and roll, sambu, rumbu, cha-cha, atď.

Tempo - je rýchlosť skladby (piesne). Označujeme ho na začiatku piesne, skladby, talianskymi, alebo slovenskými výrazmi napr.:

Moderato - mierne

Allegretto - rýchlejšie

Allegro - rýchlo

Andante - voľne

Largo - široko

ritardando - spomaľovať

a tempo - označuje pôvodnú rýchlosť

Melodika - piesne, skladby s rôznymi melódiami, rytmami, tempami, atď.

Melódia - rad tónov usporiadaných tak, aby vyjadrovali určitú hudobnú myšlienku.

Akord - súzvuk najmenej troch tónov.

Ak spojíme niekoľko akordov za sebou, vznikne **harmónia**.

Harmónia, ktorá vznikne súčasným znením viacerých samostatných melódií, je **polyfónia**.

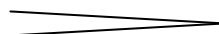
Sila tónu, dynamika - dynamické znamienka

p - piano - ticho

mf - mezzoforte - stredne silno

f - forte - silno

crescendo (krešendo) - postupne zosilňovať

decrescendo (dekrešendo) - postupne zoslabovať

Farba - Dokážeme rozlíšiť rôzne hudobné nástroje (husle, klavír, gitara, ...) podľa charakteru ich tónov. To isté robíme napr. aj pri ľudských hlasoch - vieme rozlíšiť mamin hlas od otcovho, bratovho atď.

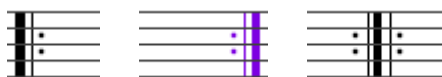
V hudbe delíme ľudské hlasy:

sólo: mužský: - tenor - vysoký mužský hlas
 - barytón - stredne hlboký mužský hlas
 - bas - najhlbší mužský hlas
 ženský: - soprán - najvyšší ženský hlas (detský)
 - mezzosoprán - stredný ženský hlas (chlapčenský)
 - alt - hlboký ženský hlas (chlapčenský)

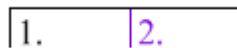
zbor: mužský
 ženský
 zmiešaný
 detský - vzácnosťou býva čisto chlapčenský

Niektoré ďalšie značky hudobného písma

Opakovacie znamienka:

Prima volta označuje, časť skladby, ktorá sa pri druhom opakovaní nehrá a prechádza sa na -
- **seconda (sekunda) volta**.

D.C. al Fine znamená Da capo (kápo) al Fine - pokyn k tomu, aby sme hru (spev) zopakovali od začiatku až k slovu Fine - koniec.

Koruna - fermáta je značka, ktorá ľubovoľne, ale v duchu skladby predlžuje trvanie určitého tónu, alebo pomlčky. ☺

Hudobné nástroje

- **sláčikové:** - husle, viola, violončelo, kontrabas
- **dychové:** flauta, klarinet, saxafón, trúbka, fagot, hoboje,
- **strunové:** klavír, gitara,
- **bicie:** - bubny, tympany
- **ľudové:** - gajdy, píšťaly (pastierska, dvojačka, handrárska), fujara, cimbal, malý cimbal, rapkáč, klepáč,...
- **elektrofonické:** - elektrofonický organ, elektrické gitary,...
- **elektronické:** - syntetizátor

Slovník odborných výrazov

- Akustika** - náuka o zvuku, skúma podmienky šírenia zvuku v priestore, napríklad v miestnosti
- Ária** skladba pre sólový spev s inštrumentálnym sprievodom, významná časť opery, kantáty, oratória, alebo samostatná koncertná skladba
- Balet** - javiskové tanečné umenie, alebo: je scénické dielo, v ktorom sa zjednocuje hudba, tanec a výtvarné umenie
- Barok** - hudobný štýl od druhej polovice 16. stor. do prvej polovice 18. stor. Je to obdobie vzniku samostatnej inštrumentálnej hudby, opery, oratória a kantáty
- Bas** - 1. označenie najhlbšej polohy mužských hlasov
2. v hudobnej skladbe najnižší hlas, tvoriaci jej harmonický základ
- Dirigent** - umelec, ktorý vedie orchester a spevákov pri naštudovaní a interpretácii hudobných alebo hudobno-dramatických diel
- Dueto** - dvojspev
- Harmónia** - súzvuk, súlad, aj náuka o akordoch a ich spájaní
- Inštrumentálna hudba** - nástrojová hudba
- Interval** - vzájomný pomer dvoch tónov vzhľadom na ich výšku. Nazývajú sa: prima, sekunda, tercia, kvarta, kvinta, sexta, septima, oktáva
- Kánon** - spev, v ktorom znejú najmenej dve melódie a pri ktorom druhý hlas začne spievať tú istú melódiu skôr, ako prvý hlas skončí
- Klasicizmus** - hudobný štýl druhej polovice 18. stor., hlavní predstavitelia klasicizmu sú: J. Haydn, W.A.Mozart a L. van Beethoven
- Koncert** - verejná hudobná produkcia
- Komorná hudba** - skladby pre niekoľko nástrojov, pre komorný orchester, pre spev so sprievodom klavíra alebo niekoľkých nástrojov
- Kvarteto** - skladba pre štyri nástroje, súbor štyroch hudobníkov

Kvinteto - skladba pre päť nástrojov, hlasov, súbor piatich hudobníkov
Libreto - textová predloha opery, operety, spevohry, muzikálu, oratória, kantáty a textová zložka baletu, pantomímy
Ludová hudba - prejav hudobnej tvorivosti ľudu
Melódia - nápev, rad tónov usporiadaných tak, aby vyjadrovali hudobnú myšlienku
Melodráma - hudobno-literárne scénické alebo koncertné dielo. Prednášaný text dotvára hudba (klavír, orchester)
Metrum - rytmické členenie radu tónov podľa prízvučnosti: ťažké a ľahké doby
Motív - najjednoduchší hudobný útvar, rozoznávame motívy melodické, harmonické, rytmické
Muzikál - forma hudobno-zábavného divadla. Spojenie spevu, hudby, hereckej, tanečno-pohybovej zložky
Nota - značka tónu
Opera - je hudobné scénické dielo, v ktorom sa spája hudba, tanec, výtvarné a dramatické umenie do jedného celku a spoločne pôsobia na poslucháča, alebo: hudobno-dramatické scénické dielo, v ktorom dramatický dej vyjadruje spev, inštrumentálna hudba, herecké, baletné umenie
Opereta - forma hudobno-zábavného divadla s hovorenými dialógmi, hudobno-spevnými a tanečnými číslami
Orchester - súbor hráčov, hrajúcich na hudobné nástroje. Rozoznávame sláčikový, dychový, vojenský, symfonický, komorný, džezový, tanečný orchester a pod.
Premiéra - prvé predvedenie napr. divadelnej hry, filmu, opery
Renesancia - hudobný štýl od 14. stor. po 16. stor. Vyznačuje sa vokálnym viachlasom
Romantizmus - hudobný štýl v 19. stor. Vyznačuje sa zdôraznením citovej výpovede hudby, programovou a národnou hudbou
Slovenská národná hudba - Ján Levoslav Bella, Viliam Figuš - Bystrý, Mikuláš Moyzes, Mikuláš Schneider - Trnavský,
Slovenská hudba 20. stor. - Alexander Moyzes, Eugen Suchoň, Ján Cikker, Andrej Očenáš
Vokálna hudba - skladby pre spev a capella (á kapela), bez sprievodu nástrojov
Trio - hudobná skladba pre tri hudobné nástroje (klavír, husle, violončelo; husle, viola, violončelo), komorný súbor troch hráčov - inštrumentalistov

Základy všeobecnej hudobnej náuky pre 5. až 9. ročník ZŠ
Zostavil: Ing. Miroslav Jurči, ZŠ s MŠ Hladovka, január 1997
Len pre vnútornú potrebu
Základnej školy s materskou školou Hladovka